

BOOK OF FULL TEXT

AKDENİZ 7.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

AKDENİZ SUMMIT

7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS

ISBN : 978-625-7341-96-7

*AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
MARCH 12-13, 2022
MERSİN*

Edited By

*DR. GÜLTEKİN GÜRÇAY
KHORRAM MANAFİDİZAJİ*

All rights of this book belong to UBAK Publishing house.

Without permission can't be duplicate or copied.

Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.

UBAK Publications – 2022©

Issued: 25.03.2022

ISBN: 978-625-7341-96-7

CONGRESS ID

**AKDENİZ SUMMIT
7TH INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS**

DATE – PLACE

MARCH 12-13, 2022
MERSİN

ORGANIZATION

UBAK International Sciences Academy

CONGRESS ORGANIZING BOARD

Head of Organizing Board: Dr Gültekin Gürçay
Organizing Committee Member: Dr. Amaneh Manafidizaji
Organizing Committee Member: Dr. Nadire Kantarcıoğlu
Organizing Committee Member: Prof. Dr. Hülya çiçek Kanbur
Organizing Committee Member: Dr. leman Kuzu
Organizing Committee Member: Editor of the EuroAsia Journal
Organizing Committee Member: Editor of UBAK Publishing house.

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey –India- Azerbaijan- Algeria – Egypt – Vietnam – Kazakhstan- Morocco

PRESENTATION

Oral presentation

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Scientific & Review Committee

Dr. Gulmira ABDİRASULOVA
Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi

Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV
Ufa State Petroleum Technological University

Dr. Maha Hamdan ALANAZI
Riyad Kral Abdülaziz Teknoloji Enstitüsü

Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV
Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi

Doç. Dr. Hülya BALKAYA
Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet Fırat BARAN
Mardin Artuklu Üniversitesi

Dr. Amina Salihi BAYERO
Yusuf Maitama Sule Üniversitesi

Dr. Karligash BAYTANASOVA
Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi

Dr. Baurcan BOTAKARAEV
Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi

Dr. Ahmad Sharif FAKHEER
Ürdün Devlet Üniversitesi

Doç. Dr. Abbas GHAFARI
Tebriz Üniversitesi

Prof.Dr. Ariz Avaz GOZALOV
Moskova Devlet Üniversitesi

Doç. Dr. Ebru GÖZÜKARA
İstanbul Arel Üniversitesi

Prof. Dr. Gulzar İBRAGİMOVA
Bakü Avrasya Üniversitesi

Dr. Gültekin GÜRÇAY

Doç. Dr. Dilorom HAMROEVA
Özbekistan Bilimler Akademisi

Dr. Mehdi Meskini Heydarlou

Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA
K.Zhubanov Aktobe Devlet Bölge Üniversitesi

Dr. Keles Nurmaşılı JAYLIBAY
Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi

Dr. Mamatkuli Jurayev
Özbekistan Bilim Akademisi

Dr. Kalemkas KALIBAEVA
Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi

Dr. Bouaraour Kamel
Ghardaia Üniversitesi

Prof. Dr. Ergün KOCA
Girne Amerikan Üniversitesi

Prof Dr. Bülent KURTIŞOĞLU
Ardahan Üniversitesi

Dr. Leman KUZU
İstanbul Kültür Üniversitesi

Sonali MALHOTRA
Delhi Balbahtri Academy

Dr. Alia R. MASALİMOVA
Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi

Prof. Muntazir MEHDI
Pakistan Language Academy

Dr. Amanbay MOLDİBAEV
Taraz Devlet Pedagoji Üniversitesi

Prof. Dr. Hasan Hüseyin ÖZTÜRK
Çukurova Üniversitesi

Doç. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ
Munzur Üniversitesi

Dr. Aysulu B. SARSEKENOVA
Orleu Milli Kalkınma Enstitüsü

Dr. Gulşat ŞUGAYEVA
Dosmukhamedov Atyrau Devlet Üniversitesi

Doç. Dr. Yeliz KINDAP TEPE
Cumhuriyet Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet Özkan TİMURKAN
Atatürk Üniversitesi

Dr. K.A. TLEUBERGENOVA
Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi

Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA
Rasulbekov Kırgız Ekonomi Üniversitesi

Doç. Dr. Yıldırım İsmail TOSUN
Şırnak Üniversitesi

Dr. Botagul TURGUNBAEVA
Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi

Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA
Rasulbekov Kırgız Ekonomi Üniversitesi

Doç. Dr. Ali Korkut ULUDAĞ
Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Fahriye Oben ÜRÜ
İstanbul Arel Üniversitesi

Prof. Dr. Akbar VALADBİGİ
Urumiye Üniversitesi

Doç. Dr. C. VIJAI
St.Peter's Institute

Dr. Yang ZİTONG
Wuhan Üniversitesi

AKDENIZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

AKDENIZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

CONGRESS PROGRAM
Online (with Video Conference) Presentation

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID
- or Personal Link Name” and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on **at least %70** of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

exp. H-..., S- ... NAME SURNAME

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

12. 03. 2022		10: 00 – 12:00
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322
HALL: 1 SESSION: 1	MODERATOR: F.Ü. F. D., DOSENT KƏRİMOVA İRADƏ MƏZAHİM QIZI	
F.Ü.F.D. DOSENT RƏHİLƏ HÜMMƏTOVA	Linqvistik Təhlilin Fəndaxili Və Fənlərarası İnteqrasiyanın Qurulmasında Rolu	
DOKTORANT, MÜƏLLİM AYTƏN HEYBƏTOVA	Paşa Qəlbinur Yaradıcılığında Sərbəst Şeir	
FİL.Ü.F.D. BABAYEVA MƏLAHƏT RAMİZ QIZI	Hüseyn Cavid Yaradıcılığında Təşbeh	
DR. ÖGR. ÜYESİ NAZIM GÖKEL	Envatted Brains In Physically Possible Worlds	
DR. ARŞ. GÖR. UMUT DAĞ	Aristoteles Felsefesinde Dostluk Kavramı Üzerine Bir İnceleme	
T.Ü.F.D. HİCRAN MAHMUDOVA	Azərbaycanda Erkən Dəmir Dövründə Hərb İşı	
F.Ü. F. D., DOSENT KƏRİMOVA İRADƏ MƏZAHİM QIZI	“Kök//Gög//Göy” Apelyativli Göytürk Etnonimi	
DR. ARŞ. GÖR. AYMAN KARA	Rousseau'nun Siyasal Düşüncesinde Toplum Sözleşmesi Ve Devletin Ortaya Çıkışı	
DR. ARŞ. GÖR. AYMAN KARA	Locke'un Doğa Durumu Ve Toplum Sözleşmesinin Mülkiyet Hakkı Çerçevesinde İncelenmesi	

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

12. 03. 2022		10: 00 – 12:00	
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322	
HALL: 2 SESSION: 1	MODERATOR: DR. ÖĞR.GÖR. SERKAN GÖKALP		
FUNDA AYTEN TÖREDİ		Yoksulluk Ve Eğitim Harcamaları İlişkisi	
DR. ÖĞR.GÖR. SERKAN GÖKALP		İlkokul Öğretmenlerinin Örgütsel Bağlılık Ve Örgütsel Sinizm Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	
DR. ÖĞR.GÖR. SERKAN GÖKALP		İlkokul Öğretmenlerinin Sosyal Sermaye Ve Psikolojik Sermaye Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	
DİLŞAD GÜVEN AKDENİZ		İlköğretim Matematik Öğretmen Adaylarının Matematik Öğretiminde Eşitlik Algıları	
DR. RAMAZAN ÖZKUL DR. DİLEK KIRNIK		Öğrenme Süreçlerinde Dijital İçerik Geliştirmeye İlişkin Öğretmen Görüşleri	
DR. RAMAZAN ÖZKUL DR. DİLEK KIRNIK		Okul Güvenliği Ve Sağlığı Konuları Üzerine Değerlendirme:Malatya İli Örneği	
ŞEYMA NUR KILIÇ MUSTAFA ARSLAN		Stem Uygulamalarının Değerler Eğitimine Katkısı	
VEYSİ AKTAŞ TUĞBA YAMAN İLYAS KARA		Fransa Ortaokullarında Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Okutulan Ders Kitaplarındaki Görsellerin Çokkültürlülük Bağlamında İncelenmesi	

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

12. 03. 2022		10: 00 – 12:00
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322
HALL: 3 SESSION: 1	MODERATOR: DR. ÖĞR. ÜYESİ EMİNE ÇAKIR	
ESRA GÖKBULUT DR. ÖĞR. ÜYESİ JADE CEMRE ERCİYES	Sosyal Hizmet Perspektifinden Erken Evlilik Gerçekleştirmiş Suriyeli Kadınların Yaşadıkları Sorunlar Ve Gereksinimleri	
MÜGE KÜÇÜKAL ÜMİT SAHRANÇ	İnternet Bağımlılığı İle Erteleme Eğilimi, Algılanan Sosyal Destek Ve Anksiyete Duyarlılığı Arasındaki İlişkiler	
ERHAN ECE TACETTİN GÖKHAH ÖZÇELİK	Jön Türklerinin Türk Modernleşmesine Olan Etkileri Üzerine Bir İnceleme	
ÖĞR. GÖR. HABİBE KULLE GÜN	Bürokratik Tabakalaşmadan Kültürel Tabakalaşmaya: Weber, Ülgener Ve Bourdieu İncelemesi	
DR. ÖĞR. ÜYESİ EMİNE ÇAKIR	Toplumsal Uygulama Ve Ritüellerin Kutsal Nesnesi: Kur'an-I Kerim	
DR. ÖĞR. ÜYESİ EMİNE ÇAKIR	Kutadgu Bilig'de Adın Ölümsüzlüğü Üzerine Ontolojik Bir Yaklaşım	
PROF. DR. BÜLENT CERCİS TANRITANIR SÜMEYYE ÇİFTÇİ	Voice of Women through Gender Criticism and Feminism: Erendiz ATASÜ's Kadınlar da Vardır and Alice Walker's The Color Purple	
HAVA YAŞBAY KOBAL	Hakkârî'de Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Çerçevesinde Bir Değerlendirme	

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

12. 03. 2022		10: 00 – 12:00
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322
HALL: 4 SESSION: 1	MODERATOR: DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET MURAT CEYLAN	
ABDIAZİZ ABADIR ABDULLAHI DR. ÖĞR. ÜYESİ TAHİR SAĞ	Levy Flight Dağılımının Güncel Metasezgisel Optimizasyon Algoritmaları Üzerindeki Etkisinin Araştırılması	
FERHAT KILINÇ	Farklı Sıcaklıklardaki Jeotermal Kaynaklar için Organik Rankine Çevrimi Analizi	
ASSIST. PROF. DR. KEMAL TOKER	Zero-Divisor Graphs Of Symmetric Inverse Semigroups	
ARŞ. GÖR. DR. DÜNYA KARAPINAR PROF. DR. ALİ ARSLAN ÖZKURT	Orbit Uzaylarının Kompaktlamalarının Sürekli Ve Sınırlı Fonksiyon Halkası İle Tanımlanması Üzerine	
ARŞ. GÖR. DR. DÜNYA KARAPINAR	Orbit Uzayının Bir Kompaktlaması	
CUMA KILINÇ	Işık Tekniği Kullanan Yüksek Performanslı Fotovoltaik/Termal (FV/T) Sistemler	
DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET MURAT CEYLAN	Lipid Oksidasyonu Ölçme Yöntemleri	

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

12. 03. 2022		14: 00 – 16:00	
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322	
HALL: 1	SESSION: 2	MODERATOR:	DR. ÖĞR. ÜYESİ NEVİN ÖZER
AHMET İLKER AKBABA		Kripto Para Bilinirliği: Üniversite Ve Banka Çalışanları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma	
HABİBE ALDAĞ		Youtube Yorumlarının Bir Analizi: Kişilerarası İletişimde İnformal Öğrenme	
DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET GÜNLÜK		Muhasebe Manipülasyonlarının Beneish Modeli İle Tespit Edilmesi: Bist Gıda, İçecek Ve Tütün Alt Sektöründe Bir Uygulama	
ZEHRA TANYELİ AKSOY DR. ÖĞR. ÜYESİ NEVİN ÖZER		Bitcoin İle Seçilmiş Dünya Borsa Endeksleri Arasındaki İlişki	
DR. ÖĞR. ÜYESİ ASLIHAN GÜZİN SELÇUK HİKMET AŞŞIK		Sistemleri Dönüştürecek Güç: Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimcilik Motivasyonunun Temelleri	
ÜMİT ARSLAN		Covid-19 Döneminde Helikopter Ambulans Hizmetlerinin Yönetimi	
ÖĞR. GÖR. SONGÜL ÇOBAN ÖĞR. GÖR. SELMA LUBABE ERDOĞAN		Mutfaklarda Çalışan Kadınların Üst Düzey Yönetimdeki Yeri	
SEZGİN SARAÇOĞLU PROF. DR. TAHİR AKGEMCİ ARŞ. GÖR. DR. SERAP KALFAOĞLU		Vizyoner Liderlik İle İhracat Performansı Arasındaki İlişki: İmalat Sektöründe Bir Araştırma	
EYLÜL CANSU YAVUZ PROF. DR., HASAN GÜL		İşgören Sessizliği Ve Kırık Camlar Teorisi Arasındaki İlişkiler	
TEA KOCHALIZDE CENAY BABAOĞLU		Gürcistan'ın Avrupa Birliğine Giriş Politikası	

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

12. 03. 2022		14: 00 – 16:00
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322
HALL: 2 SESSION: 2	MODERATOR: DOÇ. DR. SEBİLE BAŞOK DİŞ	
DR. SÜLEYMAN ORHUN ALTIPARMAK	To What Extent Does Audi Honey Fit The Biodiversity Governance?	
DOÇ. DR. SEBİLE BAŞOK DİŞ	Bir İyi Yaşam Örneği Olarak Sokrates'in Yaşamı	
DOÇ. DR. SEBİLE BAŞOK DİŞ	Martha C. Nussbaum'un Yapabilirlikler Yaklaşımı	
EMİNE DEMİL	Hadisler Bağlamında Ailede Mahremiyet	
EMİNE YUSUFOĞLU	Çocukları Ağır Engel Tanısı Almış Ebeveynlerde Travma Sonrası Büyüme Ve Psikososyal Faktörler Arasındaki İlişki	
NURUŞOVA GÜNEL QIYAS QIZI	Adət Hüququnun Nəzəri Məsələləri Və Şəriət	
HANIM KETTENİ	Evlilikte Anlamı Etkileyen Bireysel Psikolojik Faktörler	
T.Ü.F. D. FƏXRİYYƏ HƏVİL QIZI HƏVİLOVA	Kraniometrik Göstəricilər Və Göyçə Mahalı Əhalisinin Etnik Antropologiyası	

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

12. 03. 2022		14: 00 – 16:00
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322
HALL: 3	SESSION: 2	MODERATOR: DR. LEMAN KUZU
DR. SUNA KÖSE	İçsel İhbarcılık (Internal Whistleblowing) Ve Misilleme İlişkisi Üzerine Bir Araştırma	
DR. SUNA KÖSE	Dijital Vatandaşlık: Kavramsal Bir İnceleme	
GÜLÇİN ALGAN ÖZKÖK AGİL NOVRUZOV	Pandemi Sürecinde Otel Restoranlarında Alınan Covid-19 Önlemleri Ve Uyum Durumlarının İncelenmesi	
SENA ÇEBİ DR. ÖĞR. ÜYESİ İLKNUR UNCUOĞLU YOLCU	Proaktif Kişilik İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	
ARŞ. GÖR. DR. GÖNÜL TEKKURŞUN DEMİR	11-17 Yaş Grubundaki Gençlerin Metaforik Yaklaşımlarında Fiziksel Aktivite Nedir Ve Neden?	
HALİDE TIRNOVA	Sağlık Haberlerine Duyulan Güven: Eskişehir İli Örneği	
YUNUS KAYA RABİYE AKIN IŞIK	Beliren Yetişkinlik Döneminde Olan Kadınların Romantik İlişkide Akılcı Olmayan İnançları, Bağlanma Stilleri Ve Babaya Bağlanma Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	
HAMDİYE ŞEYMA SERİMER ELİF BAHADIR	İşlemsel Düşünme İle Bütünleştirilmiş Öğretim Modülünün Etkililiğinin İncelenmesi	
ÇAĞLA NUR ÖZKAN SEDA OKUMUŞ	Ortaokul Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerine Yönelik Algılarının Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi	

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

12. 03. 2022		14: 00 – 16:00	
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322	
HALL: 4 SESSION: 2		MODERATOR: FATİH ERCİ	
SELİNSU DİKİM PROF. DR. NURŞEN SARI	Schiff Bazı İçeren Organometalik Türevli Bileşiklerin Sentezi Ve Karakterizasyonu	FATİH ERCİ	Quercetin-Mediated Silver Nanoparticles Stabilized By Carboxymethyl Cellulose and Their Biological Activities
HACI SOGUKPİNAR ISMAİL BOZKURT MEHMET KARAKİLCİK AYHAN ATİZ	Hidrojen Gazı Ve Sıvı Sodyum Hidroksit Üretimi İçin Membran Hücre Prosesinin Sayısal İncelenmesi	ARŞ. GÖR. DR. EMİNE ELİBOL	Üniversite Öğrencilerinde Beğenilme Arzusunun, Beden Memnuniyeti Ve Yeme Davranışı Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi
AYHAN ATİZ MEHMET KARAKİLCİK HACI SOGUKPİNAR ISMAİL BOZKURT	Su Soğutmalı Farklı Yüzey Alanlı Fotovoltaik Termal (PV-T) Güneş Kolektörlerinin Enerji Performansının İncelenmesi	ASSIS. PROF. K.R. PADMA READER K.R.DON	Genetically Engineered Novel Enzymes Revealed Degradation of Synthetic Plastics
HACI SOGUKPİNAR ISMAİL BOZKURT AYHAN ATİZ MEHMET KARAKİLCİK	Silindirik Güneş Havuzunun Üç Boyutlu Modellenmesi	OZGUR MASALCI	Determination To Overlap Concentration of Polyvinylpyrrolidone (PVP) In Aqueous Solutions
DR. SEHER TAŞ ANLI MEHMET CAN TAPLI	Seramik Sırının Renklendirilerek Dijital Mürekkep Kullanımının Azaltılması		

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

13. 03. 2022		10: 00 – 12:00
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322
HALL: 1 SESSION: 1	MODERATOR: DR. ÖĞR. ÜYESİ ŞENOL ÖZTÜRK	
KORAY DOĞANAY	Türkiye’de Kamu Borçlarının Özel Sektör Yatırımları Üzerindeki Etkisi	
DR. ÖĞR. ÜYESİ ŞENOL ÖZTÜRK	Demografik Yaşlanma Sürecinde Beşeri Sermaye Oluşumu Ve Pozitif Dışsallık Sorunu	
GÖKSEL KARAŞ	Türkiye’de Yatırım Teşvikleri İle Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisinin İncelenmesi	
ZEHRA YOLOĞLU SERTER	Döviz Kuru Ve Dış Ticaret Arasındaki Nedensellik İlişkisinin Belirlenmesi: Türkiye Örneği	
ZEHRA YOLOĞLU SERTER	Blok Zinciri Teknolojisinde Avantaj Ve Dezavantajların İncelenmesi	
EVŞEN ALTUN-ASLAN	Kültürel Sermaye Kaynağı Olarak Okul: İlköğretim Müfredatı Ekseninde Bir Analiz	
MOKRANE SELMA	Predicting the Success of Bank Telemarketing Using Artificial Neural Network	
YASİN KILIÇLI	Entelektüel Sermaye Bileşenlerinin Rekabet Avantajı Üzerindeki Etkisi	
YASİN KILIÇLI EMRULLAH KIPÇAK	Sahiplik Yapısı, Denetim Komitesi Ve Yönetim Kurulu Büyüklüğü’nün Finansal Performans Üzerindeki Etkisi	

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

13. 03. 2022		10: 00 – 12:00	
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322	
HALL: 2 SESSION: 1		MODERATOR: PROF. F.E.D İSMAYILOVA MİRVARİ ABBAS QIZI	
MERVE GÜL MAZI KAMIL ARIF KIRKIÇ KADRIYE GÜRDAĞ	Üniversite Öğretim Elemanları Ve Öğrencilerinin Öğretim Ve Öğrenmeyi Geliştirme Uygulama Ve Araştırma Merkezinden Bekledikleri Eğitimler		
İLYAS KARA AHMET İNANOĞLU	Fransa Eğitim Sisteminin İncelenmesi		
P. Ü. F. D., DOSENT SƏFƏRƏLİYEVƏ FƏRİDƏ AKİF QIZI	İbtidai Sınıflarda Dil Qaydaları İlə Bağlı Məsələlər		
DR. ZEYNEP TÜRKKAN	Eleştirel Düşünmeye Etkisi Açısından İlahiyat Eğitimi: SDÜ İlahiyat Fakültesi Örneği		
AHMET TOKMAK PROF. DR. ALİ YILMAZ DOÇ. DR. MUSTAFA ŞEKER	Harezmi Eğitim Modeli İle Sosyal Bilgiler Öğretimi		
PROF. F.E.D İSMAYILOVA MİRVARİ ABBAS QIZI	Akademik Natiqliyin Funksional Səciyyəsi		
MERVE BOZKURT DOÇ. DR. SOMAYYEH SOYSAL	Okul Öncesi Eğitim Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Belirli Değişkenler Açısından İncelenmesi		
AHMED AMIN MOUSA MONA YACOUB	The Impact of Scientific Content of National Geographic Channel on Drawing Style of Kindergarten Children		
DR. ÖGR. ÜYESİ BURCU GEZER ŞEN	Eğitimin Etkililiğine İlişkin Yaklaşımlar		

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

13. 03. 2022		10: 00 – 12:00	
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322	
HALL: 3	SESSION: 1	MODERATOR:	PROF. DR. HÜLYA ÇİÇEK
İŞGÖR MEHMET MUSTAFA KÜÇÜKGÜL ALTUĞ ÖNEL SÜLEYMAN ERCÜMENT		Hidrojen Peroksit Uyarımlı Oksidatif Streste Escinin Biyoetkinliğinin Araştırılması	
KESKİN KAMBER KÜÇÜKGÜL ALTUĞ İŞGÖR MEHMET MUSTAFA		<i>In Vitro</i> Hidrojen Peroksit Uyarımlı Karaciğer Oksidatif Stres Modelinde 3-(4-Hidroksifenil) Propiyonik Asidin Etkinliğinin Araştırılması	
DR. ÖĞR. ÜYESİ ÇAĞRI TURAN		İzotretinoin Kaynaklı Keilit Tedavisinde Dekspantenol İle Dudak Mezoterapisi	
MOHAMED ABDULLAHI MOHAMUD PROF.DR. ALPER YILMAZ		Somalideki Hayvancılık Durumu Ve Mera Kaynaklar	
HASSAN HUSSEIN ABDI PROF.DR. ALPER YILMAZ		Deve (Tek Hörgüçlü-C.Dromedary Ve Çift Hörgüçlü C.Bacterian) Yetiştiriciliği Genel Durumu	
ABDULLAH NAVRUZ AHMET EMRE PAKSOY MUSTAFA ABDULLAH ÖZDEMİR		Başparmak Kökü Kireçlenmelerinde Artroskopik Tedavi	
AYŞE BARAN MEHMET NURI ATALAR		Covid-19' A Karşı <i>Glycyrrhiza Glabra</i> Kökünün Koruyucu Etkisi	
DR. ÖMER AYIK		Uykuda Bilek Ve Dirsek Pozisyon Modifikasyonun Tuzak Nöropatiler Üzerine Etkisi	
NURSEL ALP DAL ARZU TUNA TUĞBA YAVUZ		Jinekolojik Kanserler Hakkında Farkındalık Oluşturmada Arkadaş Eğitimi Etkili Mi?	
SAULE MUSSABEKOVA		Forensic Medical Capacities Of Research Of Saliva Stains On Physical Evidence After Washing	
DR. ÖĞRENCİSİ RUMEYSA DUYURAN PROF. DR. METİN KILINÇ PROF. DR. HÜLYA ÇİÇEK		Değişik Nedenlerle Hastaneye Başvuran Kişilerde Demir Eksikliği Ve Demir Eksikliği Anemisi Sıklığının Araştırılması	
HÜSEYİN CEM GÜLER		Etlik Piliçlerde Göğüs Kası Anormallliği: Spagetti Et	

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

13. 03. 2022		14: 00 – 16:00
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322
HALL: 1 SESSION: 2	MODERATOR: ARŞ. GÖR. DR. ZEHRA KAPLAN	
HÜSEYİN ADEM TULÜCE	Felsefedeki Mimemis Kavramı Bağlamında Sinemada Öykünme	
ARŞ. GÖR. DR. RABİA ZAMUR TUNCER	Özne-Deneyim-Hatıra İlişkinine 15 Temmuz Darbe Girişimini “Yaşayanların” Gözünden Bakmak	
MİYASE OKUR MÜNÜR BİLGİLİ	Kültürel Dönüş/Coğrafi Dönüş: Yeni Kültürel Coğrafya	
ARŞ. GÖR. DR. ZEHRA KAPLAN	Oğuz Atay’ın Unutulan Hikâyesinde Psikanalizme Uzanan Fantastik Doku	
DOKTORANT ŞABANOVA ALMAZ	İnsanların Mənəvi Dünyası Və Rənglər	
DR. ŞAHİN BÜTÜNER	Geçiş Dönemi Ritüellerinde Söylenen İlişki Sözlerinin Sözedimsel Bağlamda İncelenmesi	
MEHMET FIRAT ÖZGÜR ELİF AYDIN	21. Yüzyıl Modernitesinde Hegemonya Ve Rıza: ‘Don’t Look Up’ Filmi	
NGUYEN VIET TAN	Identifying the Traditional Color Scheme in Decorative Patterns Used by the Bahnar Ethnic Group in the Central Highlands of Vietnam	
DR. HASAN YÜCEL	Geçmişten Günümüze Mushaflardaki Değişimler Üzerine	
ÖĞR. GÖR. M. ALİ YILDIZ	Ölüm Anlayışı Bağlamında Arthur Schopenhauer’in Din Karşıtlığı	

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

13. 03. 2022		14: 00 – 16:00	
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322	
HALL: 2	SESSION: 2	MODERATOR: DR. ÖĞR. ÜYESİ AHMET HAKAN BAŞ	
DEMET AYDINLI GÜRLER	Ferhunde Erkin'in Müzik Yaşantısına Genel Bir Bakış		
DR. ÖĞR. ÜYESİ CEMAL MEYDAN GÖZDE AĞCA	Performans Sanatı Çalışmalarında Lif Sanatının Bir İfade Biçimi Olarak Kullanımı Üzerine Bir İnceleme		
ARŞ. GÖR. EDA SEDA TOSUN	Ressam Frida Kahlo'nun Otoportrelerinde Acının İzleri		
AHMET HAKAN BAŞ	Türk Müziği Keman Eğitimi İçin Bestelenmiş Özgün Saz Eserleri İle İlgili Bir İnceleme		
UZM. SEVGİ ÖZKIYIKCI DOÇ. DR. YÜCEL YAZGIN	Kapı Tokmaklarının İşlevleri Ve Görsel/Formsal Olarak İncelenmesi		
DR. ÖĞR. ÜYESİ SÜHEYLA ERİKLİ PINAR SALİH	Dijital Dönüşümün Gereği Olarak 21. yy. Becerileri		
MEHMET AKİF ÖZDAL	Çağdaş Dijital Sanat		
MEHMET AKİF ÖZDAL	Barok Dönemi "Gece Nöbeti" İsimli Yapıtın Sanatsal Eleştirisi		

AKDENİZ SUMMIT
7th INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS
7th INTERNATIONAL APPLIED SCIENCES CONGRESS
March 12-13, 2022
Mersin

Meeting ID: 822 8964 5390
Passcode: 121322

13. 03. 2022		14: 00 – 16:00	
Meeting ID: 822 8964 5390		Passcode: 121322	
HALL: 3 SESSION: 2	MODERATOR: DR. ÖĞR. ÜYESİ ERMAN ÜLKER		
DR. ÖĞR. ÜYESİ ERMAN ÜLKER		Karşiyaka Yağmur Suyu Hasat Sistemleri Fizibilite Çalışması	
ARŞ. GÖR. SİMGE ÇİZGEN TAN DOÇ. DR. SERHAT URSAVAŞ		Türkiye Briyofitlerinin Güncel Durumu	
DOÇ. DR. TÜLAY ERBESLER AYAŞLIGİL YUNUS EMRE ÇELİK		Avrupa'nın Arka Bahçesi Almeri A Örneğinde Sürdürülebilir Tarım Ve Sera Alanları	
DOÇ. DR. TÜLAY ERBESLER AYAŞLIGİL MÜGE CEREN ÇOŞKUN		Sürdürülebilir Tarımda Topraksız Tarım Ve Hidroponik Sistemlerin Önemi	
MOHAMMED SGHIR TALEB		Aromatic And Medicinal Plants In Morocco: Diversity And Socio-Economic Role	
BURAK ALAYLAR MUCİP GENİŞEL MEDİNE ŞİPAK		The Ameliorative Effects Of PGPR Strains Isolated From Agricultural Areas On Oxidative Damage In Maize Seedlings Under Salt Stress	
DOÇ. DR. İSMAİL ÇÖLKESEN ÖĞR. GÖR. AYŞE ÇELİK		Nesne Tabanlı Arazi Örtüsü Ve Arazi Değişimi Tespiti Analizi: Konya Yunak Örneği	

CONTENT

CONGRESS ID	
SCIENTIFIC & REVIEW COMMITTEE	
PROGRAM	
CONTENT	
FULL TEXTS OF PRESENTED PAPERS IN THE CONGRESS	
Kərimova İradə Məzahim qızı	
“KÖK//GÖG//GÖY” APELYATİVLİ GÖYTÜRK ETNONİMİ	1
Funda Ayten Töredi	
YOKSULLUK VE EĞİTİM HARCAMALARI İLİŞKİSİ	6
Ramazan ÖZKUL & Dilek KIRNIK	
ÖĞRENME SÜREÇLERİNDE DİJİTAL İÇERİK GELİŞTİRMEYE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	21
Ramazan ÖZKUL & Dilek KIRNIK	
OKUL GÜVENLİĞİ VE SAĞLIĞI KONULARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME: MALATYA İLİ ÖRNEĞİ	30
Erhan ECE & Tacettin Gökhan ÖZÇELİK	
JÖN TÜRKLERİNİN TÜRK MODERNLEŞMESİNE OLAN ETKİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	36
Habibe Kulle Gün	
BÜROKRATİK TABAKALAŞMADAN KÜLTÜREL TABAKALAŞMAYA: WEBER, ÜLGENER VE BOURDİEU İNCELEMESİ	49
Emine ÇAKIR	
TOPLUMSAL UYGULAMA VE RİTÜELLERİN KUTSAL NESNESİ: <i>KUR'AN-I KERİM</i>	56
Emine ÇAKIR	
KUTADGU BİLİĞ'DE ADIN ÖLÜMSÜZLÜĞÜ ÜZERİNE ONTOLOJİK BİR YAKLAŞIM	76
Bülent CERCİS TANRITANIR & Sümeyye ÇİFTÇİ	
VOICE OF WOMEN THROUGH GENDER CRITICISM AND FEMINISM: ERENDİZ ATASÜ'S <i>KADINLAR DA VARDIR</i> AND ALICE WALKER'S <i>THE COLOR PURPLE</i>	94
Hava YAŞBAY KOBAL	
HAKKÂRİ'DE KADININ ÇALIŞMA YAŞAMINA KATILIMI: TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ ÇERÇEVESİNDE BİR DEĞERLENDİRME	104
Sezgin SARAÇOĞLU & Tahir AKGEMCİ & Serap KALFAOĞLU	
VİZYONER LİDERLİK İLE İHRACAT PERFORMANSI ARASINDAKİ İLİŞKİ: İMALAT SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA	118

Eylül Cansu YAVUZ & Hasan GÜL	134
İŞGÖREN SESSİZLİĞİ VE KIRIK CAMLAR TEORİSİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER	
Emine DEMİL	144
HADİSLER BAĞLAMINDA AİLEDE MAHREMİYET	
Nuruşova Günel Qiyas qızı	155
ADƏT HÜQUQUNUN NƏZƏRİ MƏSƏLƏLƏRİ VƏ ŞƏRİƏT	
Suna Köse	162
DİJİTAL VATANDAŞLIK: KAVRAMSAL BİR İNCELEME	
Halide Tırnova	174
SAĞLIK HABERLERİNE DUYULAN GÜVEN: Eskişehir İli Örneği	
Çağla Nur Özkan & Seda Okumuş	179
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNE YÖNELİK ALGILARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ	
Şenol ÖZTÜRK	188
DEMOGRAFİK YAŞLANMA SÜRECİNDE BEŞERİ SERMAYE OLUŞUMU VE POZİTİF DIŞSALLIK SORUNU	
Göksel KARAS	204
TÜRKİYE'DE YATIRIM TEŞVİKLERİ İLE BÜYÜME ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ	
Zehra YOLOĞLU SERTER	214
DÖVİZ KURU ve DIŞ TİCARET ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŞKİSİNİN BELİRLENMESİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ	
Zehra YOLOĞLU SERTER	224
BLOK ZİNCİRİ TEKNOLOJİSİNDE AVANTAJ ve DEZAVANTAJLARIN İNCELENMESİ	
Evşen Altun-Aslan	233
KÜLTÜREL SERMAYE KAYNAĞI OLARAK OKUL: İLKÖĞRETİM MÜFREDATI EKSENİNDE BİR ANALİZ	
Merve Gül Mazı & Kamil Arif Kırkç & Kadriye Gürdağ	243
ÜNİVERSİTE ÖĞRETİM ELEMANLARI VE ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRETİM VE ÖĞRENMEYİ GELİŞTİRME UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİNDEN BEKLEDİKLERİ EĞİTİMLER	
Miyase OKUR & Münür BİLGİLİ	257
KÜLTÜREL DÖNÜŞ/COĞRAFİ DÖNÜŞ: YENİ KÜLTÜREL COĞRAFYA	

Zehra Kaplan	269
OĞUZ ATAY'IN <i>UNUTULAN</i> HİKÂYESİNDE PSİKANALİZME UZANAN FANTASTİK DOKU	
Şahin BÜTÜNER	274
GEÇİŞ DÖNEMİ RİTÜELLERİNDE SÖYLENEN İLİŞKİ SÖZLERİNİN SÖZEDİMSEL BAĞLAMDA İNCELENMESİ	
Elif AYDIN & Mehmet Fırat ÖZGÜR	290
21. YÜZYIL MODERNİTESİNDE HEGEMONYA VE RIZA: 'DON'T LOOK UP' FİLMİ	
Cemal Meydan & Gözde Ağca	299
PERFORMANS SANATI ÇALIŞMALARINDA LİF SANATININ BİR İFADE BİÇİMİ OLARAK KULLANIMI ÜZERİNE BİR İNCELEME	
Ahmet Hakan BAŞ	311
TÜRK MÜZİĞİ KEMAN EĞİTİMİ İÇİN BESTELENMİŞ ÖZGÜN SAZ ESERLERİ İLE İLGİLİ BİR İNCELEME	
Mehmet Akif Özdal	324
ÇAĞDAŞ DİJİTAL SANAT	
Mehmet Akif Özdal	338
BAROK DÖNEMİ "GECE NÖBETİ" İSİMLİ YAPITIN SANATSAL ELEŞTİRİSİ	
Süheyla ERİKLİ & Pınar SALİH	351
DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN GEREĞİ OLARAK 21. YÜZYIL BECERİLERİ	
Səfərəliyeva Fəridə Akif qızı	363
İBTİDAİ SİNİFLƏRDƏ DİL QAYDALARI İLƏ BAĞLI MƏSƏLƏLƏR	
Rəhilə Hümətova	368
LİŖVİSTİK TƏHLİLİN FƏNDAXİLİ VƏ FƏNLƏRARASI İNTEQRASIYANIN QURULMASINDA ROLU	
Babayeva Məlahət Ramiz qızı	374
HÜSEYN CAVİD YARADICILIĞINDA TƏŞBEH	
İsmayılova Mirvari Abbas qızı	382
AKADEMİK NATİQLİYİN FUNKSİONAL SƏCİYYƏSİ	
Ashhan Güzin SELÇUK & Hikmet AŞŞIK	394
SİSTEMLERİ DÖNÜŞTÜRECEK GÜÇ: SOSYAL GİRİŞİMCİLİK VE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK MOTİVASYONUNUN TEMELLERİ	

“KÖK//GÖG//GÖY” APELYATİVLİ GÖYTÜRK ETNONİMİ

Kərimova İradə Məzahim qızı

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti,

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

ORCID ID:0000-0002-8057-8333

Açar sözlər: apelyativ, toponim, etnonim, oronim, hidronim, komponent, areal

Bəşəriyyət tarixində heç bir xalq, heç bir millət uzun müddət konkret, məhdud coğrafi məkanda təkbaşına yaşamayıb. Qədim türklər də tarix boyunca qonşuluğunda yaşamış digər xalqlarla əlaqədə olmuş, onlarda ümumbəşəri dəyərlərin yaranıb formalaşmasında müstəsna rol oynamışdır. Qədim mədəniyyətə və tarixə malik türklərin yaratdığı 120 dövlətdən 16-sı imperatorluq olmuşdur. İmperatorluq yaratmış türk xalqlarından biri də qədim göytürklərdir. Xaqanlığın adı mənbələrdə müxtəlif adlarla xatırlanmaqdadır. Bilgə xaqan və Kül Tigin yazılarında “Türük”, “Kök Türük”, “Ökük Türük”, Tonyukuk abidələrində isə “Türk” şəklində rast gəlinir. Çin mənbələrində göytürklərin adına Tukyü formasında rast gəlmək olar.

Bumın xaqan tərəfindən əsas qoyulmuş Göytürk dövləti b.e.552-ci ildə yaradılmışdır. Bumın xaqan qədim türklərin çox nüfuzlu Aşina qəbiləsindən olmuşdur. Əfsanəyə görə, bu qəbilə qurddan törəmişdi. Aşina qəbiləsindən olanlara “göydən enmiş türklər” — göytürklər deyirdilər. Bumın xaqanın yaratdığı bu dövlət Göytürk xaqanlığı adlanırdı. Göytürklərin paytaxtı Ötükən şəhəri olmuşdur. B.e. 552-744-cü ilə qədər davam etmiş Bumın və İstəmi qardaşları tərəfindən əsas qoyulmuş xaqanlığın ərazisi şərqdə Çindən başlamış Mərkəzi Asiya da daxil olmaqla qərbdə Şimali Krım və Qafqaz olmaqla Bizans imperiyasınadək 13.000.000 km² əhatə edirdi. Xaqanlığın mərkəzi Orxon çayı (Monqolustan) hövzəsində yerləşirdi.

VII əsrin əvvəllərində daxili çəkişmələr və hakimiyyət uğrunda mübarizələrin nəticəsində Göytürk xaqanlığı Mərkəzi Monqolustan olmaqla Şərqi göytürk və mərkəzi Yeddisu olmaqla Qərbi göytürk xaqanlığına parçalandı. Xaqanlıqlarının süqutundan sonra Göytürklər Çin əsarətinə düşdülər. Bu əsarət 680-ci ilə qədər davam etdi. Çin əsarəti illərində müxtəlif türk topluluqları öz varlıqlarını qoruyaraq davam etdirdilər. 680-ci ildə Qutluq İltəriş xaqan Çin əsarətindən xilas olaraq İkinci Göytürk xaqanlığının əsasını qoydu. İkinci Göytürk xaqanlığı tarixin səhifələrində başqa adla da Qutluq xaqanlığı olaraq tanınır.

Təxminən hakimiyyətlərinin hökm sürdüyü 500 il ərzində göytürklərin dövlətçilik ənənəsini Uyğur dövləti daha sonra isə Oğuz dövləti davam etdirmişdir.

Göytürk etnoniminin leksik-semantik izahını verərkən qeyd etmək lazımdır ki, göytürk **köktürk** fonetik variantında olmuş sonralar deformasiyaya uğrayaraq indiki formasını almışdır.

Mənbələrdə göytürk sözünün Orxon abidələrindəki *Ökük Türük* sözündən törəndiyi və tələffüzünün sadələşdirilməsi üçün Göytürk şəklində qəbul olunduğu iddia olunur. Göytürk sözündəki ilk hissəciyinin **gök** və ya **ökük** olaraq qəbul edilməsi ilə müvafiq olaraq səmavi və ya dini mənə daşdığı ehtimal olunur.

“Göy” sözü ilə bağlı istər türkoloji, istərsə də Azərbaycan dilçiliyində müxtəlif araşdırmalar mövcuddur. Tarixi sənədlərdə, eləcə də Kül Tigin abidəsində VII-XIII əsrlərdə “səma” həm də “tanrı” anlamında işlənmişdir. Əvvəllər “tanrı” dini termin kimi (yaradıcı, Allah) mənalarını vermişdir. Sonrakı dövrlərdə, eləcə də orta əsrlərdə və Mahmud Kaşğarının “Divan”ında (XI əsr) **göy** sözü “səma” anlamındadır. Beləliklə, “göy” sözü Azərbaycan dilində *göy*, qazax dilində *kök*, tatar dilində *kuk*, özbək dilində *kuk*, türkmən dilində *gook*, qırğız dilində *kök*, altay dilində *kök* yazılışlarında işlənərək “mavi səma” mənasını bildirmişdir (8. s.35).

A.N.Kononov “göy” sözünün mənasını izah edərkən *kok//qok* sözlərinin müasir türk dillərində bir neçə mənalarda işləndiyini qeyd etmişdir. Müəllif yazır ki, “göy” sözü a) *göy*, *göyərçin*, *mavi*, *açıq yaşıl*, *tünd göy*, *açıq göy*, *yaşıl*, *boz*, *ağarmış göy*; b) *səma*, *cavan ot*, *göyörti* və s. mənalarda işlənmişdir. O, həmçinin qeyd edir ki, “göy” sözü coğrafi adların birinci komponenti kimi hidronim və oronimlərin tərkibində iştirak edir. Orta Asiya və müxtəlif ərazilərdə *Kok*, *Kok su* adlı hidronimlər də mövcuddur (11. s.178).

E.Koyçubayev “göy” komponentli coğrafi adların geniş işləliyə malik olduğunu və **göy** sözünün “səma” apelyativinin sinonimi olduğunu qeyd etmişdir. Müəllif *səma* cisimlərinin bir hissəsinin “göy rəngli” olması fikrini söyləmişdir (9. s.186).

Ə.Şükürlü “göy” komponentinin izahını verərkən yazır ki, Köktürk-oğuz türk qəbilələrindən birinin adıdır. Bəzi tədqiqatçılar *göy* sözünü “səma” (V.Banq), bir qismi isə “şərq” kimi mənalandırır. Azərbaycan türk dilinin bəzi şivələrində həmin söz “xəsis, acgöz” mənası bildirir. Ona görə güman etmək olar ki, göytürk qəbilə adı əslində “qarətək türk”, “işğalçı türk” mənasını ifadə edir. Lakin qəbilə adı kimi sabitləşməklə həmin etnonimin mənası silinib yox olmuşdur (6. s.74).

Azərbaycan dilçiliyində də “göy” komponenti ilə bağlı bir-birindən maraqlı mülahizələr vardır. R.Eyvazova *kök//kuk//gög* tərkibli coğrafi adların Əfqanıstan ərazisində də olduğunu göstərir. Müəllif “kök” sözünün mənasını izah edərkən *kok* – “azad”; *kök* (sifət) – “göy” anlamında işləndiyini göstərir. Bahəddin Ögələ istinad edən tədqiqatçı yazır ki, Orta Asiya tayfaları üçün “gög” hər şeydən üstün olmuşdur. Onlar yerə, yalnız atlarının ayaqları ilə bağlı idi. Türklərə görə, gög rəngində bütün gözəlliklər toplanmışdı. Əski türkcədə *gög* anlamına uyğun gələn ana söz “Tanrı (Tenqri)” idi. Odur ki, gögə hər rəngi ilə birlikdə “Göy tanrı” deyirdilər. Müəllif Göyçay hidronimini tayfa adı ilə bağlamışdır. R.Eyvazova bu haqda yazır: “Bizə görə, “kök//kuk//köy” adını tayfa adı kimi də saymaq lazımdır. Belə ki, “kök” tərkibli kökər tayfaları da məlumdur. Kökərlər sakların ən böyük boyu olub, Qafqazda yaşamışlar. “Kök” tərkibli Kökçə//Göyçə adının mənşəyi də maraqlıdır. Belə ki, Gəncə adının izahında verdiyimiz şərhə əsaslanaraq *cu//çjou//cou* eyniliyini götürürük. Ola bilsin ki, “gök” tayfaları vaxtilə Çinin *Çjou//cou* adlanan yerlərinin sakinləri olmuşlar. Güman ki, Gök-çjou//Gökçay fonetik dəyişikliyə məruz qalaraq Gökçə//Gökçay şəklinə düşmüşdür” (3. s.200-201).

F.Xalıqov isə “göy” komponenti haqqında bir qədər fərqli fikir söyləmişdir. Tədqiqatçı bu adın *köke* formasında monqol dilində də işləndiyini göstərmişdir. Müəllif həmçinin *kök* türk, *köke* monqol, *göklen* türkmən tayfa adlarında “qloriosus” yəni “qəhrəman” mənasının gizləndiyini bildirir. S.Dörferə əsaslanan müəllif *göy* sözünün “səma” mənası ilə bərabər “müqəddəs göylər” mənasında təkə kök türk, kök culut, köke monqol etnonimlərində deyil, həm də şəxs adlarında tez-tez təsadüf edilən vahidlərdən biri olduğunu qeyd etmişdir. F.Xalıqov Göysu hidroniminin birinci komponenti olan “göy” leksik vahidinin burada “dəniz” mənasını bildirdiyini qeyd edərkən yazır ki, Göysu atı (“Qurud oğlu əfsanəsi”) zoonimində həmin mənənin

saxlanıldığı inkaredilməzdir. Deməli, “göy” əlamət bildirən leksik vahidi istər ərazi, istərsə də su mənalı onomastik vahidlərin tərkibində rəng çalarlarından daha çox “böyüklük”, “genişlik”, “bolluq” mənasını bildirir (4. s.73-74).

“Göy” komponenti haqqında B.Budaqovun və Q.Qeybullayevin də fikirlərini qeyd etmək istərdik. Hər iki müəllif bir vaxtlar İrəvan quberniyasının Novoboyazid qəzasında mövcud olmuş Göysu toponiminin etimologiyasını izah edərkən yazmışlar: “Əsli Köy-Su. Türkcə *köy* “kənd” və *su* “çay” sözlərindən ibarət olmaq etibarilə “Çay kənd” mənasındadır” (2. s.320).

Hər iki müəllifin izahından aydın olur ki, “göy” sözü rəng mənasını bildirməklə yanaşı, qədim türk dillərində “kənd” anlamında da işlənmişdir. Qeyd edək ki, “göy” sözü hazırda türk dilində “köy” formasında “kənd” anlamında işlənir.

Ümumiyyətlə, “göy” sözü haqqında onu da deyə bilərik ki, qədim türklərdə Göy tanrı (allah) anlamında işlənmişdir (5. s.163). Dilimizdə “göy” sözü bir sıra başqa mənalarda da işlənir: a) Göy – yer üzərində mavi bir qübbə kimi görünən fəza, boşluq; b) Göy – səma rəngi, mavi, göy rəng; c) Göy – yaşıl, göy meşə, göy çəmən və s. (1. s.75).

Coğrafi adlarla yanaşı türk xalqlarının onomastikasında “göy” tərkibli hidronimlərin də areallarına rast gəlmək olar. Erk Yurtsevər Qazaxıstan Respublikasında, eləcə də Türkiyənin Bismil, Diyarbəkir, Yeşilçay, Sile, İstanbul, Karadere, Hendek, Sakarya bölgələrində Göksu adlı su obyektlərinə təsadüf edildiyini göstərmişdir (7. s.103). Qırğızıstan Respublikasının İssıkkul vilayətində Köy say, Adıq (Çərkəz) vilayətində Kueksu (Kugksu) “göy su” adlı su obyektləri də mövcuddur (12. s.86; 10. s.203).

Göytürk etnoniminin adında ikinci komponent olaraq işlənmiş türk oniminin semantikasi ilə bağlı da bir sıra variantlar vardır. Türk sözüne yaxın ifadələrə Qədim Roma və Çin mənbələrində rast gəlinir. I əsrdə Pomponi Mela və Böyük Plini Azovun şərqində yaşayan insanlardan Turcae//Tyrcae olaraq bəhs edir. Çin mənbələrində T’ieh-lê, T’u-cüeh, Ting-ling şəklində istifadə olunan ifadələrin də Türk sözünü bildirdiyi düşünülür. Orxon abidələrində isə *türk* (𐰽𐰺𐰍) və ya *türük* (𐰽𐰺𐰎) olaraq xatırlanır. X əsrə aid uyğur yazılarında türk sözü “güc”, “qüvvə” mənasında işlənir. A.Vemberiyə görə türk sözü *törəmək* sözü ilə eynimənalı olub “törəyən, çoxalan” mənasına gəlir. Ziya Göyälpa görə türk sözü *törəli* sözü ilə eynimənalı olub “qanun sahibi” mənasına gəlir. Mahmud Kaşğari isə türk adının türklərə Tanrı tərəfindən verildiyini qeyd edərək, sözün “gənclik”, “qüvvə”, “qüdrət” və ya “yetkinlik” mənalarında işləndiyini bildirmişdir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. I c., (4 cildə), Bakı: Azərənşr, 1966, 595 s.
2. Budaqov B.Ə., Qeybullayev Q.Ə. Ermənistanda Azərbaycan mənşəli toponimlərin izahlı lüğəti. Bakı: Nafta-Press, Oğuz eli, 1998, 452 s.
3. Eyvazova R. Əfqanıstanda türk mənşəli toponimlər. Bakı: Elm, 1995, 243 s.
4. Xalıqov F. Folklor onomastikasi. I hissə, Bakı: Elm, 1998, 137 s.
5. Seyidov M.Ə. Azərbaycan xalqının soykökünü düşünərkən. Bakı: Yazıçı, 1983, 496 s.
6. Şükürlü Ə. Qədim türk yazılı abidələrinin dili. Bakı: Maarif, 1993, 336 s.
7. Erk Yurtsevər. Asiyadakı türkce coğrafi adlar derlemesi. Tamğa. Türk Dünyası Araşdırmaları Vakfi. İstanbul: 1993, 156.